

УДК 378.1

АРХИПОВА Світлана,

к. пед. наук, професор кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

СМЕРЕЧАК Леся,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Авторами наголошено, що якість вищої освіти має міжнародне визнання і закладається в основу пріоритетних стратегій інтеграції в європейський освітній простір; проаналізовано особливості забезпечення якості вищої освіти в умовах інтеграції в європейський освітній простір та роль міжнародної співпраці у цьому процесі; окреслено шляхи підвищення ефективності міжнародної академічної мобільності.

Ключові слова: вищий навчальний заклад; вища освіта; якість освіти; європейський освітній простір.

Постановка проблеми. Поступ України до європейського освітнього простору зумовлює потребу в зміні характеру вищої освіти, що нині стає надзвичайно важливим компонентом модернізації економічної, соціальної та гуманітарної сфер держави. Це актуалізує пошук шляхів розбудови системи вищої освіти, стимулює необхідність підвищення якості освітніх послуг. Саме освіта виконує стабілізаційну функцію, уможливорює залучення до соціальних цінностей, досягнень науки та техніки.

Якість є невіддільною складовою вищої освіти, має міжнародне визнання і закладається в основу пріоритетних стратегій інтеграції в європейський освітній простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання реформування системи вищої освіти, розвитку європейського виміру освіти та європейської освітньої політики є предметом наукових розвідок О.Павлової, О.Цюк, О.Шийки та ін.

Особливості розвитку системи забезпечення якості вищої освіти в Україні розглядають Т. Добко, І. Золотарьова, С. Калашнікова, В. Ковтунець, С. Курбатов, І. Линьова, В. Луговий, І. Прохор, Ю. Рашкевич, І. Сікорська, Н. Скотна, Ж. Таланова, Т. Фініков, С. Шаров, А. Шевцов.

На необхідності культурної інтеграції вітчизняних закладів вищої освіти до Європейського освітнього середовища наголошують О. Павлова, Т. Мельничук, Т. Мисюра та ін.

Однак, у вітчизняній науці питання забезпечення якості вищої освіти в умовах міжнародної інтеграції ще не сформувалися як самостійний науковий напрям.

Мета статті. Проаналізувати особливості забезпечення якості вищої освіти в умовах інтеграції в європейський освітній простір та роль міжнародної співпраці у цьому процесі.

Виклад основного матеріалу. Реформування вищої освіти, оновлення її змістового та операційного компонентів, спрямування на підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців зумовлене визначеним курсом України на інтеграцію до освітнього та наукового простору Європи [1].

Відсутність в Україні культури реалізації потреб і прав учасників освітнього процесу призводить до низки негативних явищ. Назвемо основні з них:

– Не існує зв'язків між продуктивністю ВНЗ і обсягами ресурсів, отриманих ними від держави.

- ВНЗ частково реалізують систему забезпечення якості у формі процедур моніторингу якості, які виконуються на основі однакових для всіх університетів критеріїв, при цьому їх різнотипність не розглядається.
- Система вищої освіти здебільшого орієнтована на контроль, тиск і покарання тих, які не відповідають встановленим критеріям якості.
- Існуючі процедури забезпечення якості не є прозорими ані для самих учасників, ані для зовнішнього спостерігача (суспільство, промисловість, міжнародні експерти тощо).
- Неузгодженість дій контролюючих органів, велика кількість процедур оцінок якості освіти.
- Статистична природа звітів ВНЗ не може відображати реальну якість ВО, заслуги і досягнення [2].

Відповідно до вимог якості освіти за Законом України «Про вищу освіту» система зовнішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти передбачає: 1) забезпечення ефективності процесів і процедур внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності вищих навчальних закладів та якості вищої освіти; 2) забезпечення наявності системи проведення процедур зовнішнього забезпечення якості; 3) забезпечення наявності оприлюднених критеріїв прийняття рішень відповідно до стандартів та рекомендацій забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти; 4) налагодження доступного і зрозумілого звітування; 5) проведення періодичних перевірок діяльності систем забезпечення якості та механізмів роботи з отриманими рекомендаціями; 6) інших процедур і заходів (ч. 3 ст. 16) [3].

Система внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти передбачає: 1) визначення принципів та процедур забезпечення якості вищої освіти; 2) здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм; 3) щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників вищого навчального закладу та регулярне оприлюднення результатів таких оцінювань на офіційному веб-сайті вищого навчального закладу, на інформаційних стендах та в будь-який інший спосіб; 4) забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників; 5) забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, у тому числі самостійної роботи студентів, за кожною освітньою програмою; 6) забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом; 7) забезпечення публічності інформації про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації; 8) забезпечення ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових працях працівників вищих навчальних закладів і здобувачів вищої освіти; 9) інших процедур і заходів (абз. 1 ч. 2 ст. 16) [3].

Основними концептуальними засадами забезпечення якості вищої освіти, за результатами інформаційно-аналітичного огляду розвитку системи забезпечення якості вищої освіти в Україні, є:

- 1) розробка динамічної моделі національної системи цінностей на основі кращих європейських практик і трикутника знань «освіта – дослідження – інновації»;
- 2) надання автономності ВНЗ;
- 3) надання права ВНЗ розробляти свою власну унікальну стратегію розвитку з врахуванням одночасно як національної системи цінностей, що відображає основні актуальні запити суспільства, так і специфіку роботи самого ВНЗ;
- 4) надання права ВНЗ розробляти прозорі процедури із забезпечення якості відповідно до обраної ним системи цінностей;
- 5) забезпечення незалежності та неупередженості зовнішньої оцінки якості шляхом створення незалежних агенцій із забезпечення якості та участі в цих процесах всіх стейкхолдерів вищої освіти;

- 6) оцінка діяльності ВНЗ повинна здійснюватися згідно із поточною концепцією національної якості і системою власної моделі цінностей ВНЗ. Участь міжнародних експертів в моніторингових процедурах має бути обов'язковою;
- 7) урахування приросту якості, а не фактичність наявних показників;
- 8) необхідність забезпечення прозорих і зрозумілих правил розподілу матеріальних ресурсів;
- 9) налагодження взаємодії суспільства та освіти з метою забезпечення отримання громадськістю первинної інформації про досягнення учасників освітніх процесів та посилення громадського контролю за достовірністю інформації про систему освіти;
- 10) забезпечення доступності інформації і прозорості щодо діяльності ВНЗ та її результатів [4, с. 43].

Погоджуємося із твердженням сучасних дослідників про те, що одним із можливих шляхів, що дозволить ВНЗ вистояти в жорсткій конкурентній боротьбі на ринку послуг у сфері вищої освіти, є розроблення та запровадження систем менеджменту якості відповідно до вимог міжнародного стандарту ISO 9001–2000 «Системи менеджменту якості. Вимоги». Другим загально визнаним шляхом забезпечення високої якості послуг у сфері вищої освіти є участь вищих навчальних закладів у конкурсах з якості та ділової досконалості на основі визнаних моделей, зокрема європейської [5, с. 214 – 215].

Якість забезпечення вищої освіти визначається перш за все здатністю гнучкого реагування на виклики сучасності. Визначальна роль у цьому процесі належить міжнародному співробітництву, оптимізація діяльності якого передбачає використання вже накопиченого досвіду міжнародної діяльності ВНЗ як у галузі підготовки фахівців, так і в реалізації спільних міжнародних освітніх програм на базі українських вишів тощо.

Сказане вище, обумовлює необхідність підвищення якості співпраці вищих навчальних закладів із зарубіжними партнерами, організації міжнародної діяльності тощо. Визначальна роль в цьому аспекті відводиться відділу міжнародних зв'язків, який здійснює свою діяльність на основі чинного законодавства України: Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», постанов Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів Міністерства освіти і науки України, Статуту вищого навчального закладу, рішень Вченої ради та ректорату вищого навчального закладу, локальних нормативних актів.

Основні напрями міжнародного співробітництва вищого навчального закладу, що реалізуються за участю відділу (укладення та контроль реалізації міжнародних угод із питань співробітництва в галузі освіти та науки, підготовки та підвищенні кваліфікації працівників вищого навчального закладу, навчання і стажування студентів та аспірантів за кордоном; контроль виконання спільних з іноземними партнерами освітніх, навчальних, наукових та краєзнавчих проектів та програм; забезпечення умов для ефективного співробітництва у рамках проектів за угодами вищого навчального закладу з закордонними навчальними закладами, науково-дослідними установами та іншими організаціями; розвиток взаємовигідних міжнародних науково-технічних зв'язків, виконання спільних науково-дослідних проектів при збереженні та захисті національних пріоритетів, міжнародний обмін науково-технічною інформацією, технологіями, спільне опублікування наукових статей, монографій, проведення виставок-ярмарок тощо; сприяння участі професорсько-викладацького складу та студентів вищого навчального закладу в наукових та освітніх програмах, які знаходяться у сфері інтересів вищого навчального закладу, а також у міжвузівських обмінах; координація міжнародного співробітництва, здійснюваного структурними підрозділами вищого навчального закладу; організація та забезпечення завдань, спрямованих на реалізацію програми Європейського Союзу Еразмус+; організація пошукової діяльності грантових програм Євросоюзу, що підтримують розвиток наукових, освітніх, промоційних та інших напрямків і тем; організація роботи з залучення (участі, співучасті, пошуку партнерів) до науково-

дослідних проектів Європейської комісії (www.cordis.europa.eu); організація роботи з функціонування сертифікаційних програм ECDL, TOEIC, WIDAF; організація культурних обмінів тощо) можуть значною мірою прислужитись забезпеченню якості вищої освіти.

Це перш за все завдяки можливості українських ВНЗ брати участь в таких програмах, як: Erasmus Mundus і Tempus (про що зазначено на офіційній Інтернет сторінці Делегації Європейського союзу в Україні). Еразмус Мундус – освітня програма ЄС, спрямована на активізацію міжнародного співробітництва та підвищення мобільності серед студентів, викладачів, науковців європейських університетів та вищих навчальних закладів третіх країнах на всіх континентах. Метою програми є активізація міжкультурного діалогу серед країн, що не є членами ЄС. Темпус – це програма зовнішньої допомоги Європейського Союзу. Її мета – сприяти модернізації системи вищої освіти у країнах-партнерах (країнах-сусідах) ЄС через активізацію співпраці між вищими навчальними закладами держав-членів ЄС та країн-партнерів.

Кожен вищий навчальний заклад повинен створити інтернет-сторінку про проект ERASMUS+, на якій буде розміщена детальна інформація про всі етапи та вимоги реалізації мобільності, що дозволить підвищити якість освіти. До прикладу, спільний проект Erasmus+ між Дрогобицьким державним педагогічним університетом імені Івана Франка та Жешівським університетом, який успішно затверджений, отримав фінансування на 2016 – 2017 навчальний рік.

Програма Еразмус+ відкриває можливості співпраці вищих навчальних закладів Європи з країнами-членами програми, Україною та іншими країнами-партнерами для спільних проектів з академічної мобільності, проектів розвитку потенціалу у вищій освіті, європейських студій та з інших напрямів.

В Україні у 2017 році відкрито конкурс ЕРАЗМУС+ за напрямками академічної мобільності, проектів співпраці та Жана Моне:

- КА1 – Навчальна мобільність: Кредитна та Ступенева мобільність (Learning Mobility: Credit and Degree Mobility);
- КА2 – Проекти співпраці: Розвиток потенціалу, Альянси знань, Стратегічні партнерства (Cooperation for Innovation and Good Practices: Capacity Building, Knowledge Alliances, Strategic Partnerships);
- Жан Моне: Модулі, Кафедри, Центри досконалості, Підтримка асоціацій, Мережі, Проекти (Jean Monnet actions: Chairs, Modules, Centres of Excellence, Support to Associations, Networks, Projects).

Зарубіжні стажування, участь у грантових програмах з академічного обміну, міжнародних наукових конференціях, семінарах-тренінгах тощо нині повинні стати нормою для сучасного викладача ВНЗ. У цьому напрямі намагаються працювати більшість вищих навчальних закладів. Так, до прикладу, лише у 2016 ряд викладачів Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького пройшли зарубіжні стажування (Польща, Словачія, Угорщина, Литва, Болгарія) за такими програмами «Інноваційні методи і технології в європейській освітній практиці», «Інноваційні процеси та управління якістю у європейських вищих навчальних закладах», «Міжнародна програма підвищення професійної кваліфікації викладачів ВНЗ» та інші.

Позитивним прикладом освітньої інтеграції є **налагоджена співпраця кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти Дрогобицького державного університету імені Івана Франка з Українським вільним університетом (м. Мюнхен, Німеччина); Німецьким товариством Я.А.Коменського (м. Берлін, Німеччина); Ерфуртським університетом прикладних наук (м. Ерфурт, Німеччина); Варшавським і Жешувським університетами (Польща); Університетом Марії Кюрі-Склодовської (м. Люблін, Польща); Академією спеціальної педагогіки ім. М. Гжегожевської (м. Варшава, Польща); Вищою школою економіки та інновації (м. Люблін, Польща); Вищою Школою Заводовою (м. Сянок, Польща); Університетським коледжем VIVES (м. Кортрійк, Бельгія) тощо.**

Під час стажування викладачі мають можливість ознайомитися зі здобутками у сфері соціальної роботи, особливостями професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, різними видами наукової, навчальної та організаційно-виховної діяльності.

Важливу роль у забезпеченні якості вищої освіти відіграють міжнародні проекти. Так, у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка з 2012 році стартував міжнародний проект, спрямований на розвиток професійних умінь фахівців, які працюють із дітьми та молоддю з обмеженими можливостями. Учасниками проекту є організація «Крістал» (Румунія), Університетський коледж ВІВЕС, організації «Зовенберген», «Дісоп» та «Орадя» (Бельгія).

Вивчення зарубіжного досвіду, своєю чергою, дозволить оновити зміст навчальних програм, а отже – розширити коло професійних знань студентів у різних напрямках соціальної роботи. У контексті сказаного вище, слід зазначити, що міжнародна академічна мобільність розвивається в Україні поки що дуже повільно. Труднощі, передовсім, пов'язані з тим, що поїздки за кордон українське студентство здійснює коштом батьків, спонсорів, закордонних благодійних фондів тощо. Закордонне навчання й стажування за рахунок ВНЗ або держави становить менше 10 % від офіційно оголошеної кількості «мобільних українських студентів» [6; 7].

Значна увага нині приділяється запровадженню обміну студентами, магістрантами, щодо їх участі у міжнародних молодіжних програмах обміну та проходження стажування й практики на підприємствах Європи по лінії міжуніверситетської співпраці в рамках двосторонніх угод. Вартим уваги є те, що студенти беруть активну участь у молодіжних форумах, літніх школах, міжнародних студентських олімпіадах і конкурсах; проходять практику у вищих закладах освіти європейських країн.

Прикладом такого співробітництва стали онлайн-конференції з викладачами та студентами вищих навчальних закладів Європи, Канади і США. Варненський університет менеджменту (Болгарія), Вища лінгвістична школа (Польща) та Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького (Україна) домовились про підготовку електронного міжуніверситетського збірника наукових праць «Сучасна наука і освіта». Велика група студентів із різних інститутів Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького зараз готується до тримісячного стажування на базі Академії імені Яна Длугоша (Польща) в рамках підписаної угоди про співпрацю.

Цікавою може бути участь студентів у діяльності AIESEC. Це міжнародна молодіжна громадська організація, що об'єднує студентів та нещодавніх випускників ВНЗ із метою розвитку лідерського та професійного потенціалу молодих людей та позитивного вкладу в суспільство. Діяльність AIESEC спрямована на позитивний вплив на суспільство та створення лідерів, у якій саме молодь є рушійною силою. Серед пропозицій AIESEC є можливість участі у міжнародних програмах стажувань. Це є волонтерська програма (Міжнародна програма стажувань Global Citizen) та можливість працювати за спеціальністю за кордоном (Міжнародна програма професійних стажувань Global Talent).

Висновки. Власна унікальна стратегія розвитку ВНЗ в умовах міжнародної інтеграції з урахуванням одночасно як національної системи цінностей, що відображає основні актуальні запити українського суспільства, так і специфіки роботи самого ВНЗ є субстанцією для забезпечення якості вищої освіти. Окреслені нами деякі аспекти організації міжнародної співпраці (на прикладі діяльності Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького та Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка) доводять, що міжнародна співпраця є необхідною умовою інтегрування українських вишів у європейське освітнє середовище, підвищення якості вищої освіти.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у розробці спеціальних програм із метою ознайомлення з особливостями організації процесу підготовки майбутніх фахівців та науково-дослідної діяльності вищих навчальних закладів –

партнерів; пошуку шляхів підвищення ефективності міжнародної академічної мобільності на основі поширення накопиченого досвіду ВНЗ регіону.

Список використаних джерел

1. Шийка О. І. Система забезпечення якості університетської освіти в Австрії [Рукопис] : дис. ... к. пед. наук : 13.00.01 : захищена 06.12.16 / О. І. Шийка ; наук. кер. Н. В. Мукан ; М-во освіти і науки України, Дрогобицький держ. пед. ун-т ім. Івана Франка. – Дрогобич, 2016. – 276 с.
2. Концепція забезпечення якості вищої освіти України [Електронний ресурс] / Текст нової концепції забезпечення якості в форматі PDF. – Ел. текст. дан. – Режим доступу: http://dovira.eu/images/QA_concept_Final.pdf. – Дата звернення 04.03.2017.
3. Нормативне забезпечення якості освіти за Законом України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] / підготовлено проектом USAID «СПРАВЕДЛИВЕ ПРАВОСУДДЯ». – Режим доступу: http://uba.ua/documents/events/WULF-2016/Law%20on%20Higher%20Education_Excerpts%20re%20education%20quality%20assurance_UKR.pdf. – Дата звернення 04.03.2017.
4. Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні: інформаційно-аналітичний огляд / Укладачі: Добко Т., Золотарьова І., Калашнікова С., Ковтунець В., Курбатов С., Линьова І., Луговий В., Прохор І., Рашкевич Ю., Сікорська І., Таланова Ж., Фініков Т., Шаров С.; за заг. ред. С. Калашнікової та В. Лугового. – Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2015. – 84 с.
5. Павлова О. Ю. Культурна інтеграція вітчизняних закладів вищої освіти до Європейського освітнього середовища / Павлова О. Ю., Мельничук Т. Ф., Мисюра Т. М. – Київ : КІМ, 2012. – 298 с.
6. Положення про академічну мобільність студентів вищих навчальних закладів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу – <https://www.google.com.ua/url/3348/kopiya-polozhennya-pro-poryadok-realizacziyi-prava-na-akademichnu-mobilnist-ta-inshi-npa.html>
7. Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність та інші НПА [Електронний ресурс] // Мін-во освіти і науки України : Web-сайт. – Ел. текст. дан. – Київ, 2015. Режим доступу – <http://mon.gov.ua/citizens/rozyasnennya/3348/kopiya-polozhennya-pro-poryadok-realizacziyi-prava-na-akademichnu-mobilnist-ta-inshi-npa.html> – Дата звернення 04.03.2017.

References

1. Shyika, O. I. (2016) Quality Assurance System of the University Education in Austria. *Thesis* (Ph.D Dissertarion). Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University. (in Ukr.).
2. *The concept of quality assurance Ukraine*. Retrieved from http://dovira.eu/images/QA_concept_Final.pdf (in Ukr.).
3. *Regulatory quality assurance in the law of Ukraine «On Higher Education»*. Retrieved from http://uba.ua/documents/events/WULF-2016/Law%20on%20Higher%20Education_Excerpts%20re%20education%20quality%20assurance_UKR.pdf (in Ukr.).
4. *Development of quality assurance in Ukraine: information and analytical review* (2015). Kyiv. (in Ukr.).
5. Pavlova, O. (2012) *Cultural integration of domestic institutions of higher education in the European educational environment*. Kyiv: KIM (in Ukr.).
6. *Regulations on academic mobility of students in higher educational institutions of Ukraine*. Retrieved from <https://www.google.com.ua/url/3348/kopiya-polozhennya-pro-poryadok-realizacziyi-prava-na-akademichnu-mobilnist-ta-inshi-npa.html> (in Ukr.).
7. *Regulations on the procedure for exercising the right to mobility of academic*. Retrieved from <http://mon.gov.ua/citizens/rozyasnennya/3348/kopiya-polozhennya-pro-poryadok-realizacziyi-prava-na-akademichnu-mobilnist-ta-inshi-npa.html> (in Ukr.).

Arkhytova Svitlana,

Candidate of Pedagogical Sciences, PhD, Social Work and Social Pedagogy Department, Cherkasy National University Named after Bohdan Khmelnytsky

Smerechak Lesya,

Candidate of Pedagogical Sciences, associate professor Social Pedagogy ma Correctional Education Department, Drohobytzkyi State Pedagogical University Named after Ivan Franko.

QUALITY ASSURANCE OF HIGHER EDUCATION IN THE LIGHT OF INTERNATIONAL INTEGRATION

Abstract. *The authors emphasized that the quality of higher education is recognized internationally and laid the foundation of the strategies priority of integration into the European educational space. The features of quality assurance in terms of integration into the European educational space and the role of international cooperation in this process are outlined; the ways of improving the international academic mobility are grounded.*

The purpose of the article *is to analyze the features of quality assurance in terms of integration into the European educational space and the role of international cooperation in this process.*

Methods. Analysis, synthesis, comparison, systematization of scientific views on peculiarities of quality assurance of higher education in international integration.

Results. It is outlined some aspects of international cooperation (on example of The Bohdan Khmelnytskyi National University of Cherkasy and Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University). International cooperation is a prerequisite for the integration of Ukrainian universities in the European educational environment, improving the quality of higher education.

Originality. Foreign internships, participation in academic exchange grant's programs, international conferences, seminars, workshops etc. have become the norm for the modern university lecturer. The majority of higher education institutions try to work in this direction. The pedagogues have the opportunity to review the achievements in the field of social work, especially the future specialist's preparing of social sphere, various kinds of scientific, educational, organizational and educational activities during the training.

Conclusion. An own unique development strategy of universities in terms of international integration, taking into account both the national value system with underlying current needs of Ukrainian society and the specific work of the university is the substance to ensure the higher education quality.

Keywords: higher educational institution; higher education; quality of education; European educational space.

Одержано редакцією 02.03.2017 р.
Прийнято до публікації 04.03.2017 р.

УДК 37.035(075.8)

Демиденко Тетяна

доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ЕМОЦІЙНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАТЕРІ

Анотація. У статті досліджується зміст поняття «емоційна культура матері». Встановлюються його зв'язки з іншими педагогічними і психологічними термінами, зокрема «емоційним інтелектом», «психолого-педагогічною культурою» батьків. Виявляються можливості використання поняття «емоційна культура матері» у системі наукових термінів педагогіки родинного виховання. Аналізуються моделі емоційної культури та емоційного інтелекту, визначаються основні характеристики емоційної культури матері.

Ключові слова: педагогіка родинного виховання, родинне виховання, психолого-педагогічна культура батьків, емоційна культура, емоційний інтелект.

Постановка проблеми. Дослідження у галузі родинного виховання зосереджують увагу на формуванні педагогічної культури батьків. Враховуючи особистісний, емоційний рівень взаємодії батьків і дітей у родині на відміну від взаємодії з іншими людьми у соціумі, варто глибше і детальніше вивчати питання формування і розвитку емоційної сфери батьків і дітей, психологічного мікроклімату родини у педагогіці родинного виховання. Такі дослідження проводяться на межі психології та педагогіки родинного виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У традиційній педагогіці детально вивчено поняття педагогічної культури батьків.

Педагогічна культура батьків розглядається більшістю дослідників (І. В. Гребенніков, Т. Ф. Алексеєнко, В. Г. Постовий, О. Л. Зверева та ін.) як складова загальної культури людини, в якій відображений досвід виховання дітей у родині.